2015D39383

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

De vaste commissie voor Financiën heeft op 16 oktober 2015 een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over zijn brief van 7 juli 2015 t.g.v. het jaarverslag van het ESM over het jaar 2014 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1279). Tevens heeft de commissie vragen en opmerkingen aan de Minister voorgelegd over de twee bij zijn brief behorende ter vertrouwelijke inzage gelegde bijlagen, te weten het jaarverslag van het auditcomité van het ESM en de reactie van het ESM management op de aanbevelingen van het auditcomité van het ESM. De vragen over de vertrouwelijke bijlagen zijn per afzonderlijk brief aan de Minister van Financiën toegestuurd.[1]

De voorzitter van de commissie,
Duisenberg

De griffier van de commissie,
Berck

[1] Bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer ter vertrouwelijke inzage voor de Kamerleden gelegd.

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de fractie van de VVD hebben met belangstelling kennisgenomen van het jaarverslag van het ESM en de bijbehorende stukken. Deze leden hebben nog een aantal vragen en opmerkingen.

Helaas hebben de leden van de VVD-fractie moeten constateren dat het verslag van de Board of Auditors vertrouwelijk is. Dit vinden deze leden een bijzonder vreemde gang van zaken. Op welke bepaling in het verdrag is de vertrouwelijkheid gebaseerd? Is de Minister bereid de vertrouwelijkheid op te heffen? Zo nee, waarom niet? Wat gaat de Minister eraan doen om deze stukken voortaan openbaar verstrekt te krijgen?

Belangrijk in deze kwestie is de toezegging gedaan op 22 mei 2012 bij de behandeling van het wetsvoorstel tot ratificatie van het ESM-Verdrag. De Minister van Financiën heeft de Kamer toen toegezegd: «De heer Harbers heeft gevraagd of het sturen van het verslag binnen 30 dagen aan de nationale parlementen inhoudt dat het ook onverwijld kan. In het verdrag staat dat het jaarverslag inclusief het rapport van de Board of Auditors binnen 30 dagen aan de nationale parlementen moet worden gestuurd. Als het beschikbaar is, kan het onverwijld. Het kost altijd enige tijd om iets te sturen, maar het wordt ook onmiddellijk op internet gepubliceerd. Wij zullen het zo snel mogelijk doen.»

De toezegging, ook om op internet te publiceren, gold ook het rapport van de Board of Auditors. De reden voor de vraag en toezegging lag ook toen al besloten in het vraagstuk dat er een apart controle instrumentarium werd opgezet, buiten de reguliere rol van de Rekenkamer(s). Juist om te voorkomen dat er een sfeer van achterdocht en geheimhouding zou ontstaan, is om de toezegging gevraagd en is deze gedaan. Openbaarmaking, en wel zo snel mogelijk, in één van de ESM-lidstaten betekent per saldo namelijk dat het in alle lidstaten toegankelijk is en daarmee openbaar. Wat gaat de Minister doen om deze toezegging, en ook de strekking daarvan, nu en in de toekomst na te komen?

Het jaarverslag laat zien dat het ESM een stabiel fonds is met een zeer hoge kredietwaardigheid. Kan de Minister aangeven hoe deze stabiliteit gewaarborgd kan blijven? Kan er bijvoorbeeld gedacht worden om een risicoparagraaf in het jaarverslag op te nemen of apart te publiceren, of wellicht iets vergelijkbaars met de «schokproef» uit de Nederlandse miljoenennota's? Kan de Minister hier specifiek ingaan op het valutarisico bij het investeren in vreemde valuta en hoe deze risico's afgedekt worden?

Kan de Minister ingaan op hoe het niveau van risico's wordt vastgesteld? Wie of welke gremia geven hun goedkeuring voor een acceptabel niveau van risico? Kan de Minister ook ingaan op de betrokkenheid van de aandeelhouders en het parlement in deze beslissing?

In het jaarverslag is te lezen dat het ESM en het EFSF samen tot de grootste partijen horen voor wat betreft de uitgifte van «euro bills» en «bonds». Kan de Minister aangeven aan de leden van de fractie van de VVD hoe hij hier tegenaan kijkt? Is het zijn insteek om deze uitgifte de komende jaren te verminderen?

Wat gebeurt er met de winst die het ESM maakt, vragen de leden van de VVD-fractie zich af.

Kan de Minister aangeven wat de meest succesvolle hervormingen zijn die programmalanden hebben geïmplementeerd? Wat zijn de succesvolle elementen? Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat programmalanden ook moeten streven naar een begrotingsevenwicht? Kunt u verder aangeven of er een rol is, en zo ja, wat de rol van het ESM is bij het vergroten van betrouwbaarheid van nationale statistische bureaus of gegevens (bijv. in Griekenland?)

De leden van de fractie van de VVD vragen zich af of best practises van programmalanden ook gebruikt worden bij andere programmalanden, zoals Griekenland. Het jaarverslag noemt een aantal geslaagde voorbeelden, zoals de herkapitalisatie van banken in Ierland. Of door de succesvolle «tax collection». Op pagina 27 van het jaarverslag wordt daarnaast gesproken over hoger dan verwachtte opbrengsten door het aanpakken van belastingontwijking in Portugal. Hoe wordt gebruik gemaakt van deze best practises in andere landen, zoals bijvoorbeeld in Griekenland?

Kan de Minister ingaan op de rol van het ESM bij Post-Programme Surveillance?

Het jaarverslag spreekt over het DRI-instrument, ofwel de directe bankherkapitalisatie. Heeft het ESM een banklicentie nodig voor dit instrument? Heeft het ESM überhaupt een banklicentie?

Het ESM wordt in het jaarverslag genoemd als een «lender of last resort» omdat de ECB deze rol vanwege de Europese verdragen niet kan oppakken. Hoe borgt men dat de functies van deze instituties niet met elkaar botsen, vooral ook bij directe bankherkapitalisatie?

De leden van de VVD-fractie stellen tevreden vast dat het ESM als losstaande entiteit van de Europese rechtsorde is verankerd. Zij constateren dat er desondanks oproepen geweest zijn om het ESM om te vormen tot een breder «conjunctuurstabilisatiefonds». Kan de Minister (her)bevestigen dat de fondsen uit het ESM onder geen mogelijkheid gebruikt zullen gaan worden voor financiering van andere doeleinden dan die van het ESM, noch dat hij voorstander is om dit op een later moment te doen?

Kan de Minister aangeven hoe hij zijn rol als voorzitter van de Board of Governors van het ESM heeft ingevuld? Zijn er bepaalde accenten die hij heeft aangelegd die een ander niet zou leggen? Heeft hij zelf nog voornemens of ambities voor het komende jaar rond het ESM?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het jaarverslag 2014 van het ESM. Zij hebben hierbij enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie constateren tevreden dat van de vijf landen die steun hebben gekregen van het ESM (of EFSF), inmiddels drie landen het programma hebben verlaten, namelijk Portugal, Ierland en Spanje. Deze landen hebben de noodzakelijke maatregelen genomen om weer het vertrouwen te krijgen van de markt. Welke rente betalen deze landen nu op de markt? Wat is het verschil in tarief met Duitsland? In hoeverre weerspiegelen deze tarieven reële marktvoorwaarden? Betalen deze landen nog altijd een lagere rente dan men zou verwachten op basis van de zelfstandige economieën van deze landen, met andere woorden, in hoeverre neemt de markt nog impliciete garanties aan?

Het ESM geeft in het eerste hoofdstuk een interessante analyse over de lessen van de eurocrisis. In hoeverre deelt de Minister deze analyse? Het ESM stelt dat zij tegen gunstige voorwaarden kan lenen, zonder dat *moral hazard* een onoverkomelijk probleem wordt. Als verklaring hiervoor wordt de politieke schade genoemd. Waar baseert het ESM dit op? In hoeverre deelt de Minister die stelling?

Het ESM stelt dat met de huidige gereedschapskist, de gevolgen van de afgelopen crisis milder waren geweest. Deelt de Minister die analyse? In hoeverre acht de Minister de Eurozone klaar voor een eventuele nieuwe crisis? In hoeverre is de bankenunie op voldoende niveau?

Het ESM stelt, in tegenstelling tot het IMF, dat de contante waarde van de staatsschuld van Griekenland relevant is voor de beoordeling van de schuldhoudbaarheid. Zij stelt evenwel niet hoe hoog de contante waarde van de Griekse schuld is ten opzichte van het nationale inkomen. Wat is de hoogte van de contante waarde van de Griekse staatsschuld ten opzichte van de Griekse economie? Het ESM stelt wel dat de maatregelen zoals een lagere rente en verlengde aflossingstermijnen hebben geresulteerd in een effectieve schuldverlichting van 49% van het Griekse BBP. Hoe beoordeelt de Minister deze stelling? Deelt het IMF deze analyse? Wat beschouwt de Minister als een houdbare schuld, uitgaande van de contante waarde van de schuld?

Ierland laat ontegenzeggelijk mooie groeicijfers zien. Tegelijkertijd is het begrotingstekort nog altijd vrij hoog. Hoe vindt de Minister dit verhouden tot het lage vennootschapsbelastingtarief voor buitenlandse bedrijven in Ierland? In hoeverre draagt Ierland bij aan haar eigen begrotingstekort door de race to the bottom te leiden? Hoe beoordeelt de Minister een minimumtarief in de vennootschapsbelasting om de race to the bottom te beëindigen, en zo landen als Ierland in staat te stellen een reëel bedrag aan vennootschapsbelasting te heffen?

Het ESM hanteert een risicoprofiel. Wat voor risicoprofiel hanteert het ESM? In hoeverre is hier discussie over in de board of directors?

Het ESM heeft een winst geboekt van EUR 443 miljoen. Welke bestemming heeft deze winst? In hoeverre wordt deze winst teruggegeven aan programmalanden?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het ESM jaarverslag over 2014. Zij hebben hierover nog een aantal vragen.

De leden lezen in het jaarverslag dat met de huidige eurozone toolbox de crisis milder zou zijn uitgepakt. De weergave van het effect van de toolbox op de economische of financiële situaties die uiteindelijk bijdroegen aan het ontstaan van de crisis, is echter zeer beknopt, zo constateren de leden. Kan de Minister per instrument uit de toolbox, en het daarbij geschetste «what if»-scenario, aangeven in hoeverre hij de analyse van het ESM deelt?

In het jaarverslag wordt de lancering van het eerste technische assistentie project genoemd. Het ESM heeft in dit project een adviserende rol. Hoe wordt dit advies opgesteld (in hoeverre worden de regeringen van deze landen, in dit geval Cyprus, actief betrokken), willen de leden van de SP-fractie weten. Wordt er advies gegeven op basis van de vragende partij, of worden landen benaderd door het ESM? Wat is de status van dit

advies voor landen die er gebruik van maken? Zijn deze adviezen openbaar?

Het valt de leden van de SP-fractie op dat de tekstuele uitleg bij het financiële rapport nogal summier is. Zo wordt er geen toelichting gegeven bij de stafuitbreiding van het ESM, noch bij administratieve service die verleend zou zijn aan het EFSF, terwijl het om tientallen miljoenen euro's gaat. Kan deze toelichting alsnog worden gegeven? De leden van de SP-fractie vragen de Minister om er bij het ESM op aan te dringen dergelijke uitgaven in het volgende jaarverslag transparant te maken. Is de werkwijze van het ESM volgens de Minister in algemene zin transparant te noemen? Waar (in welke bestuurslagen en procedures) zou de Minister graag verbetering zien?

De leden van de SP-fractie zijn geïnteresseerd of de Minister het PwC-rapport over 2014 ingezien heeft. Kan dit rapport ook beschikbaar worden gemaakt aan de Tweede Kamer?

Het Rekenkamerrapport «Noodsteun voor eurolanden tijdens de crisis» constateert dat de democratische controle van de noodfondsen tekortschiet, en dat de nationale parlementen in het geval van het ESM zelfs buitenspel staan. Bij de opmerking dat ons parlement akkoord is gegaan met de procedure die de uitkering van ESM-noodsteun regelt, en dat deze procedure formeel gezien dus democratisch genoemd kan worden, plaatst de Algemene Rekenkamer kritische kanttekeningen. In hoeverre deelt de Minister deze opvattingen van de Rekenkamer? Kan de Minister een duiding geven van de democratische controle en verantwoording van het ESM middels dit jaarverslag, en de kritiek en aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer op dit punt?

De leden van de SP-fractie constateren dat het verslag van het auditcomité vertrouwelijk is, hoewel daar in het ESM-verdrag nergens melding van wordt gemaakt. Kan de Minister toelichten waarom het rapport van het auditcomité en de reactie van het ESM management daarop vertrouwelijk worden toegestuurd? Is hij bereid om zich in internationaal verband in te spannen voor de openbaarmaking van deze stukken?

Wat de uitvoering van effectiviteit binnen het ESM betreft, willen de leden van de SP-fractie van de Minister horen hoe hij de interne procedures van het ESM, die doelmatigheid moeten beoordelen, apprecieert. Kan daarbij ook worden ingegaan op de openbare en democratische controle van de procedures?

De leden van de SP-fractie vragen de Minister of hij bereid is om zich in te spannen voor het opnemen van een risicoparagraaf in het jaarverslag van het ESM, die momenteel ontbreekt. Ook willen zij weten in hoeverre de parlementaire controle van het ESM volgens de Minister in Nederland voldoende is gewaarborgd. Ziet de Minister mogelijkheden tot versterking van de parlementaire controle van het ESM, inclusief het risicomanagement?

In het jaarverslag wordt de mogelijkheid genoemd om in de toekomst te investeren in andere valuta dan de euro. Kan de Minister scenario's schetsen waarin er gekozen zou kunnen worden voor investeringen in vreemde valuta, en op welke wijze de daarmee gepaard gaande risico's zouden worden afgedekt?

In het jaarverslag lezen de leden van de SP-fractie dat er in 2014 in totaal 443.9 miljoen euro winst is gemaakt. Kan de Minister toelichten hoe deze winst is aangewend?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA fractie hebben kennisgenomen van het Jaarverslag 2014 van het ESM. Zij merken op dat het goed is dat er een uitgebreid jaarverslag voorligt, maar stellen ook dat er nog veel zaken onbesproken blijven. Daarom maken deze leden gebruik van de mogelijkheid tot het stellen van vragen. De leden van de CDA-fractie maken zich ernstig zorgen over de controle op de miljardensteun uit het EFSF en het ESM. Zij wijzen de Minister hierbij ook op het Rekenkamerrapport ««Noodsteun voor eurolanden tijdens de crisis» in deze.[2]

Voor de controle op het EFSF is er geen board of auditors. De leden van de CDA-fractie zijn teleurgesteld dat het kabinet niet akkoord ging met het voorstel om de board of auditors van het ESM ook voor het EFSF van toepassing te laten zijn.
Uit de Miljoenennota blijkt een garantstelling van € 49 miljard aan het EFSF en een garantstelling van € 35 miljard aan het ESM. Het EFSF/ESM, dat gezamenlijk gerund wordt, is dus de grootste garantstelling van de Nederlandse overheid en op die garantstelling dient een fatsoenlijke controle te zijn met een board of auditors en een antwoord.

De leden van de CDA-fractie blijven zorgen houden over de controle op het ESM. Is de Minister met deze leden van mening dat een sterkere borging van de controle binnen de bestaande Europese instituties van meerwaarde zou kunnen zijn? De leden van de CDA-fractie snappen de overwegingen die ten grondslag lagen aan het besluit om van het ESM geen EU-instituut te maken, maar een communautaire instantie. Toch zouden deze leden graag zien dat het ESM zich vervolgens wel houdt aan de EU-wetgeving zoals we dat voor andere instituties wel kennen. Is de Minister bereid te onderzoeken hoe dit het beste kan worden vormgegeven? En zo niet, waarom niet?

Tot grote ergernis van de leden van de CDA fractie heeft de Minister dit jaar besloten om het rapport van het court of auditors vertrouwelijk aan de Tweede Kamer te verschaffen. Dit betekent dat Kamerleden er kennis van kunnen nemen, maar zelfs tijdens het lezen geen aantekeningen mogen maken. De commissie Financiën heeft op initiatief van deze leden besloten een vertrouwelijk overleg te voeren, waarbij zowel de vragen als de antwoorden vertrouwelijk blijven. Maar dit werkt zeer belemmerend in de controlefunctie en is een grote stap terug. Vorig jaar kreeg de Tweede Kamer het rapport van de court of auditors (21 501-07, nr. 1158) gewoon als openbaar stuk in de Tweede Kamer. Nu is het in een keer supergeheim. Nou ja, supergeheim.... Het Vlaams parlement publiceert deze documenten gewoon openlijk op haar website. Het parlement van Malta publiceert de brief van het management.
Na lezing van de stukken kunnen de leden van de CDA-fractie echt geen enkele reden bedenken waarom dit stuk geheel of slechts voor een deel vertrouwelijk zou moeten zijn. Kan de Minister die redenen wel geven? Wat is het oordeel van de Minister zelf over het feit dat dit rapport geheim blijft? En wil de Minister, die tevens voorzitter is van de board of governors van het ESM, ervoor zorgen dat deze stukken standaard openbaar worden, evenals het schriftelijk overleg dat de Tweede Kamer met hem erover voert?

Dit jaar waren eerst zowel de leningvoorwaarden aan Griekenland geheim als de controle. Voor de leden van de fractie van het CDA is dat een onacceptabele gang van zaken. Gelukkig werden de leningvoorwaarden openbaar voor het parlementaire debat. Deze leden roepen de Minister op

[2] Kamertukken II, 2015/16, 21 501-07, nr. 1307.

hetzelfde te doen met het verslag van de court of auditors en de reactie van het ESM daarop. Is de Minister daartoe bereid? En is hij bereid om de by laws van het ESM tegen het licht te houden?

De leden van de CDA-fractie hebben zorgen over de controle op de doelmatigheid van uitgaven aan de organisatorische kant van het ESM. Acht de Minister die controle nu voldoende? Andere zorgen hebben deze leden over het risicomanagement van het ESM. Gezien de grote bedragen die er in het ESM omgaan, nu en in de toekomst, is een strakkere sturing op risico's wat deze leden betreft geen overbodige luxe. Is de Minister dit met deze leden eens en is hij bereid om te pleiten voor een risicoparagraaf in het jaarverslag van het ESM?

Tenslotte vragen deze leden naar het financieel beheer van winsten binnen het ESM. Kan de Minister aangeven wat er met de winst over 2014 gebeurd? Kan de Minister aangeven welke bestemming hij wenst voor winsten van het ESM?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het ESM jaarverslag over 2014. Zij hebben hierover nog een aantal vragen.

De leden lezen in het jaarverslag dat met de huidige eurozone toolbox de crisis milder zou zijn uitgepakt. De weergave van het effect van de toolbox op de economische of financiële situaties die uiteindelijk bijdroegen aan het ontstaan van de crisis, is echter zeer beknopt, zo constateren de leden. Kan de Minister per instrument uit de toolbox, en het daarbij geschetste «what if»-scenario, aangeven in hoeverre hij de analyse van het ESM deelt?

In het jaarverslag wordt de lancering van het eerste technische assistentie project genoemd. Het ESM heeft in dit project een adviserende rol. Hoe wordt dit advies opgesteld (in hoeverre worden de regeringen van deze landen, in dit geval Cyprus, actief betrokken), willen de leden van de SP-fractie weten. Wordt er advies gegeven op basis van de vragende partij, of worden landen benaderd door het ESM? Wat is de status van dit advies voor landen die er gebruik van maken? Zijn deze adviezen openbaar?

Het valt de leden van de SP-fractie op dat de tekstuele uitleg bij het financiële rapport nogal summier is. Zo wordt er geen toelichting gegeven bij de stafuitbreiding van het ESM, noch bij administratieve service die verleend zou zijn aan het EFSF, terwijl het om tientallen miljoenen euro's gaat. Kan deze toelichting alsnog worden gegeven? De leden van de SP-fractie vragen de Minister om er bij het ESM op aan te dringen dergelijke uitgaven in het volgende jaarverslag transparant te maken. Is de werkwijze van het ESM volgens de Minister in algemene zin transparant te noemen? Waar (in welke bestuurslagen en procedures) zou de Minister graag verbetering zien?

De leden van de SP-fractie zijn geïnteresseerd of de Minister het PwC-rapport over 2014 ingezien heeft. Kan dit rapport ook beschikbaar worden gemaakt voor de Tweede Kamer?

Het Rekenkamerrapport «Noodsteun voor eurolanden tijdens de crisis» constateert dat de democratische controle van de noodfondsen tekortschiet, en dat de nationale parlementen in het geval van het ESM zelfs buitenspel staan. Bij de opmerking dat ons parlement akkoord is gegaan met de procedure die de uitkering van ESM-noodsteun regelt, en dat deze

procedure formeel gezien dus democratisch genoemd kan worden, plaatst de Algemene Rekenkamer kritische kanttekeningen. In hoeverre deelt de Minister deze opvattingen van de Rekenkamer? Kan de Minister een duiding geven van de democratische controle en verantwoording van het ESM middels dit jaarverslag, en de kritiek en aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer op dit punt?

De leden van de SP-fractie constateren dat het verslag van het auditcomité vertrouwelijk is, hoewel daar in het ESM-verdrag nergens melding van wordt gemaakt. Kan de Minister toelichten waarom het rapport van het auditcomité en de reactie van het ESM management daarop vertrouwelijk worden toegestuurd? Is hij bereid om zich in internationaal verband in te spannen voor de openbaarmaking van deze stukken?

Wat de uitvoering van effectiviteit binnen het ESM betreft, willen de leden van de SP-fractie van de Minister horen hoe hij de interne procedures van het ESM, die doelmatigheid moeten beoordelen, apprecieert. Kan daarbij ook worden ingegaan op de openbare en democratische controle van de procedures?

De leden van de SP-fractie vragen de Minister of hij bereid is om zich in te spannen voor het opnemen van een risicoparagraaf in het jaarverslag van het ESM, die momenteel ontbreekt. Ook willen zij weten in hoeverre de parlementaire controle van het ESM volgens de Minister in Nederland voldoende is gewaarborgd. Ziet de Minister mogelijkheden tot versterking van de parlementaire controle van het ESM, inclusief het risicomanagement?

In het jaarverslag wordt de mogelijkheid genoemd om in de toekomst te investeren in andere valuta dan de euro. Kan de Minister scenario's schetsen waarin er gekozen zou kunnen worden voor investeringen in vreemde valuta, en op welke wijze de daarmee gepaard gaande risico's zouden worden afgedekt?

In het jaarverslag lezen de leden van de SP-fractie dat er in 2014 in totaal 443.9 miljoen euro winst is gemaakt. Kan de Minister toelichten hoe deze winst is aangewend?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PVV

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van het Jaarverslag ESM 2014 en de bijbehorende brief van de Minister.

Naar aanleiding van het genoemde punt brengen de leden van de PVV-fractie het volgende naar voren.

Allereerst vragen de leden van de PVV-fractie naar een overzicht van de voorwaarden (*prior actions*) waar Griekenland reeds aan voldaan moest hebben en in hoeverre hier reeds aan voldaan is. Wat gebeurt er als hier niet aan voldaan wordt?

Daarnaast willen de leden van de PVV-fractie weten hoeveel Nederland inmiddels garant staat voor Griekenland door de noodfondsen en de interventies van de ECB. Hoe groot is de schade voor Nederland als Griekenland alsnog besluit om niets terug te betalen en uit de euro te stappen (incl. Target-2 risico)?

Voorts vragen de leden van de PVV-fractie of de Minister middels een tijdlijn een overzicht kan geven van wanneer de programmalanden afgelost hebben en af zullen lossen en aan welk orgaan.

Ook vragen de leden van de PVV-fractie naar een overzicht van de looptijden, het aflossingsschema en de rentestanden van de verschillende steunprogramma's aan de verschillende programmalanden.

De leden van de PVV-fractie willen ten slotte weten op welke wijze leningen worden gewaardeerd. Is dat tegen de nominale waarde? Heeft een daling van de rente en/of verlening van de looptijd een effect op de waarde van de lening?

II. Reactie van de Minister